

Sygn. akt II UK 413/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. Spółki z o.o. S.K.A. i A. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział [...]
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 września 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie A. K.
od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]
z dnia 1 października 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 października 2014 r., Sąd Okręgowy [...] oddalił
odwołania A. Sp. z o.o. S.K.A. z siedzibą [...] i A. K. od decyzji Zakładu
Ubezpieczeń Społecznych Oddział [...] z dnia 10 czerwca 2013 r., którą organ

rentowy stwierdził, że A.K., nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od 1 grudnia 2012 r. jako pracownik u płatnika składek - wnioskodawcy A. Sp. z o.o. S.K.A.

Sąd Okręgowy uznał, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy daje podstawę do stwierdzenia, że sporna umowa o pracę zawarta jedynie dla pozorów, gdyż nie była w istocie wykonywana w wymiarze czasu pracy w niej określonym. Ponadto podkreślił, że wysokość wynagrodzenia wnioskodawczynie budzi poważne wątpliwości z uwagi na fakt, że Spółka w momencie zatrudnienia wnioskodawczynie była niemalże niewypłacalna, poza wartością kapitału zakładowego Spółki, ze względu na brak działalności. Spółka faktycznie zaczęła osiągać dochody po zatrudnieniu wnioskodawczynie, jednak tego z góry nie można było przewidzieć. Ważna jest również ilość wykonanej pracy przez wnioskodawczynię. W ciągu 1,5 miesiąca pracy podpisała ona w sumie nieznaczną ilość umów z kontrahentami i wystosowała kilka wezwań do zapłaty. Zawarta przez A. K. z A. Sp. z o.o. S.K.A. była wykonywana w zakresie marginalnym co świadczy o jej pozorności, a w konsekwencji uzasadnia uznanie jej za nieważną.

Sąd Apelacyjny [...] wyrokiem z dnia 1 października 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału [...] z dnia 10 czerwca 2013 r. w ten sposób, że objął A. K. ubezpieczeniami społecznymi z tytułu zawartej z A. Spółką z o.o. S.K.A [...] umowy o pracę z dnia 1 grudnia 2012 r. - za wynagrodzeniem 4.000- zł miesięcznie, natomiast dalej idącą apelację oddalił.

Sąd wskazał, że Sąd pierwszej instancji przeprowadził, co do zasady, prawidłowe postępowanie dowodowe, jednakże dokonał błędnych ustaleń w sprawie, które w konsekwencji skutkowały dokonaniem nieprawidłowej oceny prawnej i wydaniem wadliwego orzeczenia.

Sąd Apelacyjny uznał, że umowa o pracę zawarta między stronami była rzeczywiście realizowana w granicach wyznaczonych treścią art. 22 k.p. i wywołała skutki prawne związane z istnieniem stosunku pracy, w tym w zakresie tytułu do ubezpieczenia społecznego wnioskodawczynie. Stwierdził jednak, że w sprawie doszło do naruszenia art. 353¹ k.c. W jego ocenie, wynagrodzenie wnioskodawczynie za pracę zostało ukształtowane w sposób nieodpowiadający

wartości rzeczywiście świadczonej pracy. W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał, że ustalenie wynagrodzenia wnioskodawczynie na poziomie 25.000 zł brutto, nastąpiło z naruszeniem zasad współżycia społecznego, polegającym na świadomym osiągnięciu nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczenia społecznego kosztem innych uczestników tego systemu. W świetle ustaleń Sądu pierwszej instancji należało przyjąć, że wynagrodzenie wnioskodawczynie kształtowało się na poziomie 4.000 zł i kwota ta stanowiła podstawę wymiaru składek w spornym okresie.

Ubezpieczona zaskarżyła ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj.: art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., bowiem Sąd drugiej instancji wyrokował co do przedmiotu, który nie był objęty treścią zaskarżonej decyzji organu rentowego, a także naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 20 ust. 1 w związku z art. 18 ust. 1. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.), przez jego błędne niezastosowanie i w konsekwencji dowolne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji kwoty 4.000 zł jako podstawy wymiaru składek do ubezpieczenia chorobowego oraz ubezpieczenia wypadkowego, w miejsce prawidłowej kwoty 25.000 zł; art. 18 ust. 1. w związku z art. 6 ust. 1 oraz art. 4 pkt 9 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez jego niezastosowanie i w konsekwencji dowolne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji kwoty 4.000 zł jako podstawy wymiaru składek do ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, w miejsce prawidłowej kwoty 25.000 zł; art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1368), przez jego niezastosowanie i w konsekwencji dowolne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji kwoty 4.000 zł jako podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, w miejsce prawidłowej kwoty 25.000 zł; art. 353¹ k.c., przez jego błędne zastosowanie w następstwie wadliwego uznania, że przepis ten może zostać zastosowany wprost w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, podczas gdy przepisy prawa cywilnego mogą być wprost stosowane w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyłącznie w wypadku wyraźnego

odesłania do nich przez normę prawa ubezpieczeń społecznych, a którego to odesłania do art. 353¹ k.c. w systemie prawa ubezpieczeń społecznych brak.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 321 k.p.c., sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Przepis ten wyraża kardynalną zasadę wyrokowania dotyczącą przedmiotu orzekania, według której sąd związany jest żądaniem zgłoszonym przez powoda w powództwie, a więc nie może wbrew żądaniu pozwu zasądzić czegoś jakościowo innego albo w większym rozmiarze lub uwzględnić powództwo na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda (por. Andrzej Jakubecki, Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego, LEX 2013; Edyta Gapska, Joanna Studzińska, "Postępowanie nieprocesowe", Monografia LEX 2015; Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego pod redakcją Tadeusza Erecińskiego, Tom II, Wydanie 4, Warszawa 2012 str. 38-41 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2010 r., III UK 20/10, LEX nr 694242; z dnia 2 grudnia 2011 r., III CSK 136/11, LEX nr 1131125; z dnia 25 czerwca 2015 r., V CSK 612/14, LEX nr 1771393).

Z ukształtowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego i poglądów doktryny wynika jednoznacznie, że odwołanie od decyzji organu rentowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych pełni rolę pozwu i wszczyna postępowanie sądowe (tak postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UK 105/98, OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 529 oraz z dnia 26 września 2005 r., II UZ 52/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 254). Przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od decyzji organu rentowego ogranicza się do okoliczności uwzględnionych w decyzji, a między stronami spornych; poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 oraz z dnia 25 maja 1999 r., II UKN 622/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 591). Przed sądem ubezpieczony może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, natomiast nie może żądać czegoś, o czym organ rentowy nie

decydował. Z tego względu odwołanie wnoszone od decyzji organu ubezpieczeń społecznych nie ma charakteru samodzielnego żądania, a jeżeli takie zostanie zgłoszone, sąd nie może go rozpoznać, lecz zobowiązany jest postąpić zgodnie z art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2010 r., II UK 84/10, LEX nr 661518). Zatem kontrolna rola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej, bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210).

W rozpoznawanej sprawie przedmiotem zaskarżonej decyzji organu rentowego była wyłącznie kwestia podlegania wnioskodawczyni pracowniczemu tytułowi ubezpieczenia społecznego, ponieważ umowa o pracę łącząca ją ze Spółką została uznana przez organ rentowy za umowę pozorną. Sąd drugiej instancji wyszedł poza granice zaskarżonej decyzji i orzekł o wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia, mimo że tej kwestii nie dotyczyła ani decyzja organu rentowego, ani odwołanie od niej. Wobec powyższego zasadnie skarżąca zarzuca naruszenie art. 321 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., bowiem Sąd drugiej instancji wyrokował co do przedmiotu, który nie był objęty zaskarżoną decyzją i odwołaniem od tej decyzji. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 maja 2013 r., I UK 611/12 (LEX nr 1372003) co prawda uznał, że w sprawie z odwołania od decyzji o niepodleganiu pracowniczemu tytułowi ubezpieczeń społecznych sądy ubezpieczeń społecznych mogą ustalić nie tylko podleganie spornemu tytułowi ubezpieczeń społecznych, ale także zweryfikować zawyżoną podstawę wymiaru samookreślanych i opłacanych przez płatnika składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne, ale wyłącznie wtedy, gdy podstawa wymiaru składek została objęta treścią zaskarżonej decyzji i przedmiotem sporu (odwołania).

Ze względu na to, że w postępowaniu kasacyjnym również obowiązuje zakaz orzekania co do przedmiotu, który nie był objęty treścią zaskarżonej decyzji oraz wniesionego od niej odwołania, usuwa się spod kontroli kasacyjnej merytoryczną poprawność orzeczenia wydanego z naruszeniem art. 321 k.p.c.

Z przedstawionych powyżej powodów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.

kc